

haguts instruments --- per filar e millors e majors cardes e pintes per *cardar* e pentinar la lana», Eiximenis (*Regiment*, § 195); sentits figurats o translaticis: 'practicar el coit' (avui, si no m'enganyo, popular en gran part del territori, almenys Princ. i no estrany a les Illes, i al qual he suposat (s. v. *CARALL*) antecedents molt antics en ll. vg. (teoria possible i certament no provada) cf. el mateix trasllat semàntic en *carmenar* usat amb aquest sentit en el *Decameron* (*AlcM*, § 3a); un altre aplicat a un fred extrem: «qui a peu, qui ab cotxe corria, / que, al sol post, lo fret *cardava*» a. 1740, Tagell (*Rel. de Climent XII*, v. 1900);⁶ a Lluc es diu també d'una operació que és amb la bova de fer cadirès; suposo que la deuen pentinar amb cardes, 1964; *cardador* [1387, *AlcM*; «carminator», OPou, *TbPu.*, 162 (llista dels menestrals)];⁷ però es diu més aviat *cardaire* a certes comarques pirinenques (p. ex. a la Vall d'Assua: a Escàs, a Llessui (on hi ha a muntanya la *Cabana del Cardaire*, 1957-8).

D'ací es va extraure el derivat postverbal: *carda* 'cabeçola del *Dipsacus fullonum* usada per cardar la llana' [fi S. xiv, Jacme Marc, *Dicc. de Rims*; així com el passatge citat supra d'Eiximenis], i un altre de *carda de perayre* en un ban de Barcelona de c. 1420, cit. *DBal.*;⁸ sembla significar 'cardada de certs teixits, quantitat que se'n treu a cada operació': «a 15 de agost cascun any --- se hagen de córrer duas *cardes* de domàs après lo ofici de vespres en lo Camp de Scta. Fe, pagadores --- de les 401 llibres extraordinàries de la dita universitat (de Mallorques)», doc. de 1499 (*BSAL* VII, 148a; 'quantitat de llana cardada': «una *cardáda* de llana» a Arcavell (1936) i d'ací *-ades* 'els flocs de neu quan són grossos' a Vall Ferrera i Cardós (892).

Del *carda* postverbal deriva després *carder* [1375, en un ban barceloní, «que tot mestre --- qui ús del ofici de *carder* dins la ciutat --- sia tengut de fer bona obre e leyal de fil nou», *DBal.*; «*carder*: faber pectinum carminatorium», OPou, *TbPu.*, 162; i l'ofici de *Carders*, gremi que havia estat important a Bna. i hi ha deixat el nom d'un vell i conegut carrer]. *Cardaire* nom d'un peix valencià, rajada de riu (A. Boscà, *GGRV*, p. 505) deu venir d'un equivalent mossàrab de *carder*, o sigui *kardájr* -ARIUM, pròpiament 'ésser proveït de punxes a manera de cardes';⁹ del plural mossàrb. *cardairs* deu sortir *Son Cardaix* nom de sengles alqueries mall. en els termes de Petra i Artà (en el nom de les quals no sabem si és antic el *Son*, ni per tant si es podria tractar d'un derivat merament locatiu de *CARDUS*. *Cardell* [1507, Busa-Nebr. «erba espinosa: tribulus»], si bé ací apareix en una grafia *cardells*, que no sabem si és err. tip. o alteració fonètica a base de *caldells* i dissimilació; *Cardell*, nom d'un llogaret agregat a Fraga per l'Oest, cf. alt-arag. *cardillo*, mala herba, que no punxa ni s'assembla de l'escardot, Aragüés, 1966. En les Glosses catalanes de Munic (S. xiv) Saroihandy tradueix *cardanill* per «chardon», 6v1, *RomFgn.* XXIII, 25, però com que no diu quin mot llatí hi figura com a lemma, tenint

en compte que un derivat així de *CARDUS* fóra inaudit, potser ho va entendre malament (cf. *cardenil* 'golfó, polleguera', infra, s. v. *cardinal*).

Cardots o *escardots*, sens dubte no recents, per més que els diccionaris no ens en forneixin documentació antiga, i pertanyin especialment al domini català oriental; en l'occidental pirinenc es diu *cardigots* (Taüll, 1953; Manyanet, 1957) si bé a la Vall de Barrovés —Senet, Bono, 1957— *cardigots* és el nom de la carlina; en la Ribagorça estricta ja no diuen *cardigots* sinó *cardigàs*, a l'Alt Isàvena — a Beranui-Morens no sé si la carlina o un altre card, semblantment *cardigassos* a Boí, i a Llaguarres *kardigávos* són una mena d'escardots silvestres (1957, 1968). Hi ha alguna confusió entre el nom d'aquesta mena de card i el de la carlina («*Carlina acaulis* L.»): tant a Boí (1968) i Barruera (1953) com a Manyanet (1957) i a Senet, veig anomenada aquesta com *cardiguera* (però Oliva a Sopena, *CongrLlCat.*, i *BDC* XVII, 11, no ho distingeixen prou de *cardigà*, *cardigot*), cf. Krüger, *Hochpyr.* A, I, 21, i fins a la Vall de Boí, a Cardet m'ensenyen *cardigueres* com un escardot gran (1953).

Carlina és el nom dominant a tota l'alta Muntanya cat., en particular a Camprodon (*DAG.*), i crec que del català pogueren sortir el fr. *carline* [1538], l'it. *carlina* [1546], el cast. *carlina* [1555] i en conseqüència el nom savi llatí modern *carlina* (cf. Cavanilles, *Obs.* II, 337; Teixidor, *F. F.*, 786; Costa, *Flora de Cat.*, 1225). En català es documenta des de fi del S. XVI almenys: 1575, en OPou en la seva llista d'herbes («chamaeleon albus», *TbPu.*, 48b), i en el *Llibre de la Peste* (Girona, 1587, *DAG.*), i l'anoten ja els millors observadors entre els escr. Renaix.: Verdager en les seves *Excursions*; «flocs d'un color groc, estrel·lades, que serveixen de baròmetres de muntanya: els pagesos les claveren a la porta de casa: en veig una a la de Can Serrat i les que neixen cap al cim del Puig de Bassegoda», PCoromines, 1898; «los joves fadrins pugen en los cims per cullir la rossa *carlina*, eixa hermosa flor de montanya que sembla un sol, del qual és tan amiga, que quan lo sol s'amaga tanca sos petals i no'ls torna a obrir sinó quan està soleyada», Bosch de la Trinxeria [*Aràbia, Misc. Folkl.* I, 22].

En canvi en altres parlars es conserva una forma amb *-d-*: *cardina* a Vallmanya de Canigó (1960), Portè (1959), Tavascan (1934) i *cardinetes* a les Paülès (1957); i per a la distinció entre *carlina* i *escardasses* a Tuixén, veg. supra. Vaig estudiar a fons el problema etimològic i històric del mot, i la seva extensió, en *DCEC* I, 689-90 (poc hi afegeix MLWagner, *Restos Lat. N. Afr.*, 22). Solament hi afegeixo ara que potser no mancaria base per atribuir la *l* en part a una influència bascoide, cf. lab. *karlo* 'card' i casos anàlegs en Mítxelena, *FonHivca.*, 366; o bé atribuir-ho a una espècie de dissimilació, cf. el nom del gran Pic del *Carlit* a Cerdanya, que deu pendre nom del Desert del *Carlit*, i aquest serà *DESERTUM CARDETI* (amb metafonia), 'desert del Cardassar', perquè realment es tracta d'una extensió immensa poblada de cards.¹⁰